

Giganci Nauki

<https://gigancinauki.pl/gn/biogramy/83204,Olbrycht-Jan-Stanislaw.html>
2022-09-30, 20:46

Olbrycht Jan Stanisław

OLBRYCHT Jan Stanisław (6 V 1886, Zahutyń, pow. sanocki – 18 I 1968, Kraków), lekarz, pionier wykorzystania serologii w medycynie sądowej. Syn Piotra, lekarza powiatowego weterynarii, i Marii z Jaworskich.

Do gimnazjum uczęszczał w Bochni. Ukończył je w 1904 i zapisał się na wydział lekarski UJ. Już w trakcie studiów interesował się szczególnie medycyną sądową – był wolontariuszem w Zakładzie Medycyny Sądowej UJ kierowanym przez prof. L. Wachholza, gdzie w 1909 został powołany na stanowisko demonstratora. W 1911 O. ukończył studia i uzyskał stopień doktora wszech nauk lekarskich, a w 1912, mimo młodego wieku, został biegłym przy Okręgowym Sądzie Karnym w Krakowie. Równocześnie odbywał staż w krakowskim szpitalu garnizonowym, a w 1912–13 był sekundariuszem Szpitala św. Ludwika w Krakowie. W 1913, korzystając ze stypendium W. Szklarskiego, rozpoczął studia uzupełniające w Wiedniu u prof. A. Kolisko specjalizującego się w problematyce nagłych zgonów, jak również u prof. A. Haberdy, autora wielokrotnie wznawianego podręcznika medycyny sądowej. Dalsze studia z zakresu medycyny sądowej O. odbywał w Berlinie u profesorów F. Strassmanna, G. Jochmanna, R. Erdmanna.

Wraz z wybuchem I wojny światowej O. został powołany do wojska i służył w artylerii konnej armii austriackiej. W 1916 powrócił do pracy naukowej na UJ, a w 1918 uzyskał asystenturę Zakładu Medycyny Sądowej tej uczelni. Powierzono mu także kierownictwo prosektury wojskowej, co wiązało się również z czynną służbą w WP w stopniu majora w 1919–20. W 1921 O. otrzymał stopień docenta na podstawie rozprawy habilitacyjnej *Studia eksperymentalne i krytyczne nad przyczyną śmierci z oparzenia*. W 1923 powołano drugą Katedrę Medycyny Sądowej UJ i powierzono mu jej kierownictwo wraz z przyznaniem mu profesury

nadzwyczajnej. Pierwszą katedrą nadal kierował L. Wachholz. Do połączenia obu katedr doszło w 1933, kiedy Wachholz odszedł na emeryturę. W 1936 nastąpiło uzwyczajnienie profesury O.

Wybuch II wojny światowej zastał O. w Krakowie. Przetrwiał niemieckie aresztowania w ramach Sonderaktion Krakau. Był, wobec braku odpowiednio fachowego personelu z terenów Rzeszy, okupantowi potrzebny. Dostał nakaz objęcia funkcji biegłego sądowego przy Zakładzie Medycyny Sądowej, przemianowanym na Staatliches Institut für Gerichtliche Medizin. W 1940 na czele tego instytutu stanął Niemiec, dr W. Beck. W VI 1942 O. został aresztowany przez gestapo i osadzony w obozie koncentracyjnym Auschwitz. Początkowo trafił na Blok 11 zwany wśród więźniów „blokiem śmierci”. Uratowała O. doskonała znajomość niemieckiego oraz wykształcenie. Znalazł dla siebie miejsce w aptece przy szpitalu obozowym. Przez cały czas pobytu w obozie współpracował z istniejącym tam ruchem oporu, starając się w miarę nadzwyczaj skromnych możliwości nieść pomoc chorym i umierającym. Ostatnie miesiące wojny spędził w obozie koncentracyjnym Mauthausen, do którego został przeniesiony po ewakuacji obozu Auschwitz. W VI 1945 był już w Krakowie, gdzie musiał rozpocząć od rekonstrukcji obrabowanego ze sprzętu laboratoryjnego i wielu książek Zakładu Medycyny Sądowej. Od 1949 rozpoczął też regularne wykłady z medycyny sądowej na wydziale prawa UJ. Przeszedł na emeryturę w 1962.

O. należał do najbardziej cenionych medyków sądowych w Polsce. Wniósł istotny wkład w toksykologię sądową i metodykę badań nad mechanizmami nagłej śmierci. Był specjalistą z zakresu orzecznictwa sądowego. Wielokrotnie był rzeczoznawcą i autorem ekspertyz sądowych. W okresie międzywojnia jego nazwisko stało się powszechnie znane, głównie za sprawą głośnego procesu E. M. Gorgonowej. Dał się poznać wówczas jako autor bardzo ostrych i jednoznacznych wypowiedzi, wchodzący w spór z L. Hirszfoldem (w filmie J. Majewskiego z 1977 *Sprawa Gorgonowej* rolę O. zagrał W. Pszoniak) zarówno wokół kwestii interpretacji śladów zebranych z miejsca zbrodni, jak i z obdukcji sądowej.

O. pozostawił po sobie bogaty i różnicowany dorobek badawczy. Wśród osiągnięć naukowych należy wymienić w pierwszym rzędzie udowodnienie, że u osób zmarłych w wyniku poparzeń jedną z głównych przyczyn powodujących zgon jest krwotoczne uszkodzenie nadnerczy. Jako pierwszy w Polsce i trzeci na świecie zastosował w 1925 badanie grupy krwi w sprawie dochodzenia o ojcostwo. Wskazywał na ważność histologicznej próby płucnej w przypadku gwałtownej śmierci u noworodków, których zwłoki uległy zwęgleniu. Interesowały go zmiany anatomopatologiczne u osób zmarłych w wyniku grypy. Badał też istotne przyczyny toksyczności baru i prowadził badania doświadczalne na kurach zatrutych tą substancją. Prowadził też prace eksperymentalne z zakresu wykrywania plam krwi za pomocą mikroskopu fluorescencyjnego (epimikroskopia). Unowocześnił technikę pozyskiwania odczynu dializacyjnego Abderhaldena. Duże znaczenie dla kryminalistyki miały jego badania nad wykrywaniem i analizowaniem śladów męskiego nasienia. Udowodnił, że zatory tłuszczowe płuc mają charakter przyżyciowy. Był wreszcie autorem licznych doniesień kazuistycznych, które dzięki swojej staranności stanowiły cenny materiał w rozwoju medycyny sądowej. Wśród nich był pierwszy w Polsce i drugi w Europie opis przypadku śmierci w wyniku zatrucia talem, który sporządził wspólnie z W. Baranowskim.

O. był również autorem opracowań o charakterze podręcznikowym. Do najważniejszych, parokrotnie wznawianych, należały: napisana wspólnie z L. Wachholzem *Medycyna kryminalna*, wydana po raz pierwszy w 1924, oraz wspólna praca z J. Kowalczykową z 1950 *Diagnostyka sekcyjna anatomiczno-patologiczna i sądowno-lekarska*.

W roku akademickim 1934/35 O. pełnił funkcję dziekana wydziału lekarskiego UJ. Od 1931 był członkiem korespondentem PAU, członkostwo czynne uzyskał w 1945. W 1958 otrzymał członkostwo rzeczywiste PAN. W latach 1963-68 był zastępcą przewodniczącego Komisji Nauk Medycznych Oddziału PAN w Krakowie. Pełnił także funkcje prezesa krakowskiej Izby Lekarskiej. Był członkiem wielu zagranicznych towarzystw naukowych. W 1962 został doktorem honoris causa UJ. Jako więzień niemieckich obozów

zagłady, a równocześnie wybitny medyk sądowy został powołany w 1945 na biegłego Najwyższego Trybunału Narodowego; uczestniczył w procesach zbrodniarzy wojennych, w trakcie tych procesów prezentował wstrząsającą i precyzyjną analizę systemu masowej zagłady obozów koncentracyjnych, w szczególności zaś zbrodniczych praktyk zatrudnionego w nim niemieckiego personelu medycznego.

Wspólnie z M. Kusiakiem badał szczątki królowej Jadwigi podczas otwarcia jej grobu w 1949, a w 1963 przeprowadzili badania czaszki św. Stanisława.

PSB (J. Lisiewicz, J.M. Knapik); Śródka.

Z. Marek: *Jan Stanisław Olbrycht*, [w:] *Złota księga Wydziału Lekarskiego*, red. J. Grochowski, Kraków 2000, s. 455–463;
Sześćsetlecie medycyny krakowskiej, Kraków 1964, t. 2, s. 332–338, „Archiwum Medycyny Sądowej” 1968, nr 1, s. 5–9;
A. Śródka, R.W. Gryglewski: *Jan Olbrycht*, [w:] *Powiązania rodowe twórców polskich szkół naukowo-medycznych*, red. A. Śródka, Kraków 2012, s. 147–155.

Ryszard Witold Gryglewski

[Poprzedni](#)
[Następny](#)